

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De oratore

Cicero, Marcus Tullius

[Nürnberg], 26. März 1497

Marci Tullii Ciceronis Topicorum Liber ad Caium Trebatium

[urn:nbn:de:bsz:31-324199](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-324199)

psit cui se purgat veniā petit & vtiur ea traiectione verborum & nibilo tamē aptius explet: cōdudicq;
sententias. Apud alios autem & asiaticos maxime numero seruiētes inculcata reperias inania. q̄da
verba q̄si cōplemēta nūcerorū. Sūt etiā q̄ illo vitio qd̄ ab egesia maxime fluxit infrigēdis cōcidēdisq;
numcris in quoddā genus abiectū incidāt siculorū similitū. Tercū est in quo fuerūt fratres illi asia
ticorū retborū principes Hero. les & Menodes: minime mea sentēcia cōtēdi. Et si em̄ a forma veri
tatis & ab atticorum regula absunt: tamē hoc vitii cōpēsant: vel facultate vel copia sed apud eos vari
etas nō erat q̄ oia fere cōdudēbāt vno modo: q̄ vitia qui fugerit: vt neq; verbū ita traiciat. vt id de
industria factū intelligat. neq; inferciēs verba quasi rimas expleat: nec minutos numeros sequēs cō
cidat delūbetq; snias: nec sine illa cōmutatiōe in eodē semp̄ versē genere numerorū: oia fere vitia
vitauerit: nā de laudibus multa diximus quibus sunt alia perspicue vitia cōtraria. Quātū autē sit apte
dicere experiri licet: si aut cōpositio oratoris bene structā collocatiōe dissoluat pmutatiōe verbo
rū: Corrupat em̄ tota res: vt & hęc nra in corneliana & deiceps oia neq; me diuitiā mouēt q̄ ois
Apbricano & Laliōs multi venaliciū mercatorēsq; suparūt: Immuta paulū vt sic multi suparūt mer
catores venaliciū: p̄ erit tota res & q̄ sequunt neq; vestis aut celatū aurū & argētum quo nostros
veteres Marcellos: maximosq; multi enuchi e Syria aegiptoq; vicerūt. Adde terciū. Neq; vero orna
mēta ista villarū: q̄bus L. P. & L. Mumiiū q̄ reb; bis vrbē Italiāq; oēm re: referūt: ab aliquo video p̄
facile Delyaco. aut Siro potuisse supari. Fac ita potuisse supari ab aliquo Syro aut Deliaico. Vides ne
vt ordine verborū paulū cōmutato his dē verbis stāte snia ad nibilū oia recidāt: q̄ sunt ex aptis disso
luta: aut si alicuius in cōditi arripias dissipatā aliquā sniam. licet eāq; ordine verborū paulū cōmutato
in quadru redigās efficiat aptū illud qd̄ fuerit antea defluēs ac solutū. Age sūme d̄ Grac. bi apud cē
fores illud abesse nō potest: qn̄ eiusdē bois sit. p̄bos improbāre q̄ improbos p̄bet. Quāto aptius si
ita dixisset: quin eiusdē bois sit q̄ improbos p̄bet probos improbare: hoc modo dicere nemo vnq;
voluit: nemoq; potuit qn̄ dixerit. Qui aut aliter dixerūt hoc asseq; nō potuerūt: ita facti sunt repente
Attici quasi vero Trallianus fuerit Demosthenes: cuius nō tā vibraret fulmina illa. nisi numeris cō
torta ferrent. Sed si quos magis delectāt soluta sequant̄ ea. Sane modo siq; Pbidix̄ dypeū dissolue
rit collocatiōnis vniuersam spem sustulerit. nō singulorū operū venustate: vt in Tucidide orbē mō
orationis desidero ornamēta cōparēt. Isti autē qui dissolūt orationē in qua necres nec verbū vllū
est nisi abiectū nō dypeū sed vt in puerbio est: & si humilius dictū est tamē simile est: scopas (vt ita di
cam) mibi vident̄ dissoluere. Atq; vt plane genus hoc qd̄ ego laudo contēpsisse videant̄ aut scribāt
aliqud̄ vel Isocrateo modo: vel quo Aeschines aut Demosthenes vti: tū illos existimabo nō despe
ratione reformidauisse genus hoc. sed iudicio refugisse: aut reperiā ipsa eadem cōditiōe qui vt ve
lit vt aut dicat aut scribat: vtra voles lingua eō genere quo illi volunt Facilius est em̄ apta dissoluere
q̄ dissipata cōnectere. Res at̄ se sic habet: vt breuissime dicā qd̄ serio cōposite & apte. sine snis dicere
infantia est. sentēcio se aut sine verborū & ordine & modo infantia. Sed eiusmodi tamē infantia: vt ea
qui vtant̄ non stulti homines haberi possint: etiā plerunq; prudentes quo qui esto nētus vtatur.
Eloquens vero qui non approbationes solum: sed admiratiōes: clamores: plausus. s. moueri debet
meum de oratore Brute iudicium: quod aut sequere si pbaueris. aut tuo stabis si aliud quoddā est
tuū: in quo neq; pugnabo tecū: neq; hoc meum: de quo tātopere hoc libro a se ueraui vnq; affirma
bo eē verius q̄ tuū. Potest em̄ nō solum aliud mibi ac tibi: sed mibi ipsi aliud alias videri. Nec in hac
mō re quæ ad vulgi assensū spectet & ad aurium voluptatem: quæ duo sunt ad iudicandū nouissima
Sed ne in maximis quidē rebus quicq; adhuc inueni firmius quod tenere aut quo iudiciū dirigere
q̄ illud quodcunq; mibi similitum veri videretur: quum ipsum illud verū in oculo lateret. Tu autē
velim tibi ea quæ disputata sunt minus probabunt̄: vt aut maius opus institutū putes q̄ effici po
tuerit: aut dū tibi rogātī voluerim obsequi verecūdia negādī scribēdi me impaciēciam suscepisse.

De perfecto Oratore: qui Brucus nuncupatur finit.

MARCVS TVLLIVS CICERO. S. D. C. TREBATIO.

Ide quanti apud me sis: & si iure id quidē. Nō em̄ te amore vico: veruntū qd̄ p̄tī tibi p̄
prie subnegare nō tribuerē certe id absenti debere nō potui. Itaq; vt primū Velia nau
gare cop̄i: institui topica: Aristotelica cōscribere: ab ipsa vrbē cōmonitus amātissima tui.
Eum librū tibi misi Rbegio scriptū: q̄ planissime res illa scribi potuit. Sin tibi qd̄ vide
būf̄ obscuriora: cogitare debebis: nullā artē sine litteris: sine interprete: & sine aliqua ex
ercitatiōe percipi posse. Non lōge abieris. Num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest: Qui
quāq; plurimi sunt: doctore tamē desiderant aut quāq; si tu attēte leges sapius per te oia cōsequere
vt certe intelligas. Vt vero etiā tibi ipsi loci p̄posita quæstione occurrāt exercitatiōe cōsequere. In qua
qd̄ nos te cōtinebimus si & salui redierimus: & salua ista offēderim. Vale. V. Cal Sextili. Rbegio.

MARCI TVLLII CICERONIS Topicorū Liber ad Caium Trebatium.

ALORES nos res scribere i gressos. C. Trebati: & his libris quos breui tēpore satis multos
x didimus digniores e cursu ipso reuocauit volūtas tua. Quū enim mecum in tusculano esses
& in biblioteca separatim vterq; nostrum ad suum studiū libellos quos vellet euolueret: in
disti in Aristotelis topica quædam quæ sunt ab illo pluribus libris explicata: qua in scriptiōe cō
motus continuo a me eorum librorum sententiam requisisti quam tibi quum exposuissem discipli
nā inueniēdorū argumētorum: vt sine vllō errore ad eam rationem via perueniremus ab Aristo

tele inuentam libris illis contineri. Verecunde tu quidem vt omnia: sed tamen vt facile cernerem te ardere studio mecum: vt tibi illa tradere egisti. Quam autem ego te non tam vitandi laboris mei causa quam quid inter esse tua arbitraret: vel vt eos per te ipse legeres vel vt totam rationem a doctissimo quodam rhetore acciperes hortatus essem. vtrumque vt a te audiebam ex expertus: sed a libris te obscuritas reiecit. Rhetor autem ille magnus: vt opinor: Aristotelica se ignorare respondit: Quod quidem minime sum admiratus eius philosophi rhetori non esse cognitum: qui ab ipsis philosophis preter admodum paucos ignoret quibus eo minus ignoscendum est: quod non modo rebus iis quae ab illo dictae & inuenta sunt allici debuerunt: sed dicendi quoque incredibili quadam copia: tum etiam suauitate. Non potui igitur tibi sapientius hoc rogatum negare & tamere verenti ne mihi grauis esses facile enim id cernebam debere diutius: ne ipsi iuris interpreti fieri viderem superbum viderem. Sed dum fuimus vna tu optimus es testis quam fuerim occupatus. Vt autem a te discessi in Graeciam proficiscens: quam opera mea nec respiciam nec amicum vteremur: nec honeste inter arma versari possem ne si tuto quidam id mihi liceret: vt veni Velliam: tuamque & tuos vidi admonitus huius eris alieni nolui deesse: ne tacide quidem flagitium tuum. Itaque haec mecum cum libris non haberem memoria repetita in ipsa nauigatione ne conscripsi: tibi quae ex itinere mihi vt mea diligentia mandatorum tuorum: te quoque & si admonitore non eges ad memoriam nostrarum rerum excitarem. Sed iam tempus est ad id quod instituimus accedere.

Vn omnis ratio diligens differendi duas habeat partes: vnam inueniendi alteram iudicandi vtriusque princeps vt mihi videtur Aristoteles fuit: Stoici autem in altera elaborauerunt. Iudicandi enim vias diligenter persecuti sunt: eam scientiam quam dyalecticam appellat. Inueniendi autem arte quae topice dicitur: quaeque ad usum potior erat: & ordine nature certe prior totam reliquerunt. Hos autem quoniam in vtraque summa utilitas est: & vtraque si erit oculum persequi cogitamus ab ea quae prior est ordinemur. Vt igitur eorum rerum quae absconditae sunt demonstrato & notato loco facilis inuentio est: sic quam peruestigare argumentum aliquid quod volumus: locos nosse debemus. Sic enim appellatae ab Aristotele sunt haec quasi sedes e quibus argumenta promunt. Itaque licet diffinire locum esse argumenti sedem. Argumentum autem rationem quae rei dubiae faciat fidem. Sed ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt alii in eis ipso de quo agitur habent: alii vero sumunt extrinsecus. In ipso tum ex toto: tum e partibus eius: tum ex nota: tum ex his rebus quae quodammodo affectu sunt ad id de quo quaeritur. Extrinsecus autem ea dicuntur quae absunt longeque disticta sunt sed ad id totum de quo differitur: tum diffinitio adhibet: quae inuolutum euoluit: id de quo queritur eius argumenti talis est formula. Ius civile est aequitas constituta iis quae eiusdem civitatis sunt ad res suas obtinendas. Eius autem aequitatis utilis est cognitio: utilis est ergo iuris civilis scientia. Tum partium enumeratio: quae tractat hoc modum. Si neque cessu neque vindicta: nec testamento liber factus est: non est liber: neque vlla est earum rerum. non est igitur liber: Tum notatio quam ex vi verbi argumentum aliquod elicitur hoc modo. Quam lex eliasentia assiduo videtur assiduum esse iubet: locupletem esse iubet locupletem locupletem est enim assiduus vt ait Aelius appellatus ab are dando. Ducunt etiam argumenta ex his rebus quae quodammodo affectu sunt: ad id de quo quaeritur: Sed hoc genus in plures partes distributum est. Nam alia coniugata appellamus: alia ex genere: alia ex forma: alia ex similitudine: alia ex differentia: alia ex contrario: alia ex coniunctis: alia ex antecedentibus: alia ex consequentibus: alia ex repugnantibus: alia ex causis: alia ex affectibus: alia ex comparatione maiorum: aut parium: aut minorum. Coniugata dicuntur quae sunt ex verbis generis eiusdem: eiusdem autem generis verba sunt quae orta ab vno varie commutantur: vt sapiens: sapienter: sapientia: haec verborum coniugatio dicitur: ex qua huiusmodi est argumentum. Si copascuus ager est: ius est copascere: A genere sic ducit quoniam argentum a genere quo ad suum numen retinet nunquam se iungit. Numerata autem pecunia non nomen argenti retinet: Si ita Fabia quoque pecunia legata est a viro si ea vxor materfamilias esset: si ea in manu viri non conueniat: nihil debet. Genus enim est vxor: eius duae formae: vna matrumfamilias haec sunt quae in manu conueniunt altera earum quae tamen modo vxores habent: qua in parte quam fuerit fabia legatum ei non videtur. A similitudine hoc modo: si xedes ex se corruerunt: vitium ve fecerunt: quarum usufructus legatus est haeres restitueret non debet: nec reficere: non magis quam seruum restitueret: si is cuius usufructus legatus est deperisset. A differentia nam quia si vxori vir legauerit omne argentum: quod suum esset: ideo quae in nominibus fuerit legata sunt. Multum enim differt in archa ne positum sit argentum: an in tabulis debeat. Ex contrario autem sic non debet ea mulier cui vir bonorum suorum usum tamen fructum legauit cellis vinariis: & oleastis plenius relictis putare ad se pertinere id: usus enim non abusus legatus est: ea sunt inter se contraria. Ab adiunctis: si ea muliere testamentum fecit quae se capite nunquam diminuit non videtur ex edicto praetoris secundum eas tabulas possessio dari: adiungit enim vt secundum seruorum: secundum puerulorum tabulas possessio videatur ex edicto dari. Ab antecedentibus autem & consequentibus & repugnantibus hoc modo. Ab antecedentibus si viri culpa factum est diuortium: & si mulier nuncium remisit: tamen pro liberis manere nihil oportet: A consequentibus: si mulier quam fuisset nupta cum eo qui quam conubium ius non esset nuncium remisit: quam quoniam nati sunt patrem non sequuntur: pro liberis manere nihil oportet. A repugnantibus: si paterfamilias vxori ancillarum usufructum legauit: a filio neque a secundo herede legauit mortuo filio mulier usufructum non amittet: Quod enim semel alicui testamentum datum est: id ab eo inuito cui datum est auferri non potest repugnat enim recte accipere: & inuitum reddere. Ab efficientibus causis hoc modo. Omnibus est ius parietem directum ad parietem communem adiungere: vel solidum vel fornicatum. At si quis in pariete communi demoliendo: damnum

infecti promiserit: non debet prestare: vel quod fornix vitii fecerit: Non enim eius vitio qui demo-
 litus est damnus factus est: sed eius operis vitio: quod ita edificatum est: ut suspendi non possit. Ab ef-
 factis rebus hoc modo: Quia mulier viro in manu eiusmodi: quod in re maiore valet valeat in mino-
 ris nomine. Ex comparatione autem omnia valet quae sunt eiusmodi: quod in re maiore valet valeat in mi-
 no- re. Ut sit in urbe fines non regnant nec aqua in urbe arceatur: Item contra: quod in minore valet valeat in
 maiore licet id exemplum couertere. Item quod in re pari valet valeat in hac quae par est: ut quum versus auctoritas
 fudi bene est sit etiam adiu in lege aedes non appellat & sunt ceterae omnia quum animus est usus vale-
 at aequas quibus in causis paria iura desiderat. Quae autem extrinsecus assumunt ea maxime ex auctoritate du-
 cant. Itaque graeci tales argumentationes vocant. i. artis expertes: ut si ita respondeas quum. P.
 Scruola id solum esse ambitu edium dixerit quantum parietis communis regedi ca tectum pueret. ex quo in
 tectum eius edis quam prexisset aequa deflueret: id tibi ius videri: His igitur locis quae sunt expositi ad omne argum-
 tum reperiendum tamquam elementis quibusdam significatio & demonstratio ad reperiendum datur. Dicitur igitur haec
 satis est tibi quae tam acute. & tam occupato puto: Sed quum auditus boiem ad has descendi epulas: recepi: sic
 accipiam: ut reliquarum sit potius aliquid quam te hinc patiar non satiarum discedere. Quum ergo vnusquisque eo-
 rum locorum quos exposui sua quaedam habeat membra ea quae subtilissime persequamur & primum de ipsa diffiniri-
 one dicat. Diffinitio est oratio quae id quod diffinit explicat quid. Diffinitionum autem duo sunt genera pri-
 vnum earum rerum quae sunt alterum earum quae intelligunt esse. ea dico quae cerni tamquam prae- vt fun- cum aedes: pa-
 rietes: stillicidium: mancipium: pecudes suppellectile: penus: & cetera. quo ex genere quaedam iterum nobis
 diffinienda sunt. Earum autem rerum quae non sunt non esse rursum ea dico quae tamquam demonstratiue non prae
 cerni tamen animo atque intelligi possunt ut si vsucaptione. si tutelam. si gentem: si agnationem diffinitas quae
 rerum nullam subest quasi corpus. est tamen quaedam conformatio insignita & impressa intelligentia quam no-
 tionem voco: ea saepe tamen in argumentando diffinitione explicanda est. Atque etiam diffinitiones alie sunt
 partitionum: alie diuisionum. Partitionum quum res ea quae opposita est quasi in membra digerit: ut si quis ius civile
 dicat: id esse quod in legibus senatusconsultis. rebus iudicatis: iuris peritorum auctoritate edictis magistratuum.
 more. equitate constat. Diuisionum autem diffinitio formas omnes complectitur: quae sub eo genere sunt quod
 diffinit hoc modo. Ab alienatio est eius rei quae mancipi est: aut traditio alteri nexu: aut in iure concessio
 inter quos ea in re civili fieri prae. Sunt etiam alia genera diffinitionum: sed ad huius libri institutum illa nihil
 tenent. tamen est dicendum quod sit diffinitionis modus. Sicut igitur veteres percipiunt. quum sumptis ea quae sunt ei rei
 quam diffinire velis cum aliis communia vsque eo persequi dum praeprae efficiat: quod nulla in alia re transferri pos-
 sit: ut hoc: hereditas est pecunia. Comune adhuc. Multa enim genera sunt pecuniae. Adde quod sequitur
 quae morte alicuius ad quem prae peruenit. Nodum est diffinitio. Multis enim modis sine hereditate teneri
 mortuorum pecuniae prae. unde addendum verbum iure. Nam a comunione res diuisa videbitur: ut si expli-
 cata diffinitio sic hereditas: est pecunia quae morte alicuius ad quem prae peruenit iure: Nodum enim la-
 tis est: adde nec ea aut legata testamento: aut possessione retenta: consecuta est. Itaque ut illud. gentes sunt quae
 eodem nomine sunt inter se non est satis. Qui ab ingenuis oriundi sunt: ne id quod satis est: quorum maio-
 rum nemo seruitute seruiuit. Abest etiam nunc qui capite non sunt diminuti: hoc fortasse satis est. Nihil enim vi-
 deo: Scruola potest ad hanc diffinitionem addidisse: atque haec ratio valet in utroque genere diffinitionum
 siue id quod est siue id quod intelligitur diffiniendum est. Partitionum autem & diuisionum genera quae est ostendimus: sed quod
 inter se differant planius dicendum est. In partitione quasi membra sunt. ut corporis caput: bumeri manus
 latera: crura pedes: & cetera. In diuisione formae quas graeci ideas vocant nostri si quae forte haec tractat:
 species appellat. non pessime id quod dicitur: sed inutiliter ad imitandos casus in dicendo. Nolim enim ne si latine
 quidem dici posset. species & speciebus dicere: & saepe bis casibus videtur est. At formis & formarum ve-
 lim: quum autem utroque verbo idem significet: como dicitur in dicendo non arbitror negligendam. Genus &
 formam diffiniunt hoc modo. Genus est notio ad plures differantias pertinens. Forma est notio cuius dif-
 ferentia ad caput generis & quasi omne referripotest. Notionem appello quod graeci tu-
 dicunt. Ea est insita & ante percepta cuiusque forme cognitio enodationis indiget. Formae
 igitur sunt haec in quas genus sine illius praetermissione diuiditur: ut si quis ius in lege: more aequitate di-
 uidat. Formas qui putat idem esse quod partes: consuetudinem dicit arte & similitudinem quaedam coturbatus non satis
 acute: quae sunt lecerneda distinguit. Saepem etiam diffiniunt & oratores & poetae per translationes verbi ex
 similitudine cum quadam suauitate. Sed ego a vestris exemplis nisi necessario non recedam. Solebat igitur Aquila
 us collega & familiaris meus: quum de lictoribus ageret: quae omnia publica esse vultis: quare tibi bis
 ad quos id pertinebat: quid esset lictus. ita diffinire quod fluctus eluderet. Hoc est quasi qui adole-
 scentiam. florem aetatis: senectutem occasum vite: velit diffinire: translatione enim utens discedebat a verbis
 propriis ac suis. Quod ad diffinitiones attinet haec tenus reliqua videamus. Partitione autem sic videtur
 est: nulla ut prae relinquant. Ut si partiri velis tutelam inscienter facias. si vlla praetermittas. At si stipula-
 tionum aut iudiciorum formulas partiare: non est viciosa in re infinita praetermittere aliquid: quod idem
 diuisione viciosa est. Formarum enim certus est numerus quae cuique generi subiiciantur: prae distributio sem-
 per est infinita: tamquam riuorum a fonte deductio. Itaque in oratorum artibus quaestione genere praeposito:
 quot eius formae sint: subiungitur absolute. At quum de ornamentis verborum sententiarumque praepitur: quae
 vocantur schemata: non fit idem. Res enim est infinita: ut ex hoc quoque intelligatur quod velimus inter praeposita
 & diuisionem interesse. Quamquam enim vocabula prope idem valere videantur: tamen quia res differant: nomi-
 narum distare voluerunt. Multa etiam exuocatione sequuntur. Ea est autem quum ex vi nominis argum-

tum elicitur: quam graeci aetymologiam vocant. i. verbi ex verbo veriloquium. Nos autem nouitate
 verbi non satis apti: fugientes genus hoc notatione appellamus quia sunt verba re: nota: Itaque hoc idē
 Aristoteles appellat quod latine est nota. Sed quā intelligit quid significet min⁹ la-
 borandū est de nomine. Multa igit in disputando notatione eliciunt ex verbo. Vt quā quarit post
 liminū quid sit. Nō dico quae sunt postliminiū: nā id caderet in diuisione quae talis est. Postliminio re-
 deūt hae homo: nauis: mulus clytellaris: equus: equa quae frenos recipere solet. Sed quā ipsius post
 limini vis quarit. & verbū ipsū notat: in quo Seruius noster. vt opinor. nihil putat esse notādū: nisi
 post & liminiū illud productionē verbi esse: vult in finitimo: legitimo: aditimo nō pl⁹ inesse timū: q̄
 in meditullio Tullii. Scauola aut. p. filius iūctū putat esse verbū: vt sit in eo: & post & limē: vt quae nō
 bis alienata sunt quā ad hostē peruenerit: & ex suo tanq̄ limine exierint. ea quā redierint post ad idē
 limē postliminio videant redisse quo genere etiā mancinā causa defēdi potest. postliminio redisse de
 ditū nō esse: qm̄ nō sit recaptus. Nā neq̄ deditationē: neq̄ donationē sine acceptatione intelligi pos-
 se. Sequit is locus qui constat ex his rebus quae quodāmodo affectae sunt ad id de quo ambigit quē
 modo dixi in plures partes distributā. Cuius primus locus est ex cōiugatione: quā graeci
 vocant finitimus notationē de qua modo dictū est: vt si aquā pluuiā eā modo intelligerem⁹ quā
 imbrī collectā videremus veniret mutius: qui quia cōiugata verba essent pluuiā & pluendo. diceret
 omne aquā oportere arceri quae pluendo creuisset. Quā aut a genere duces argumentū nō erit neces-
 se id vsq̄ a capite arcescere: saepe etiā citra licet. dūmodo supra sit qd̄ sumitur: vt aqua pluuiā. Vltio ge-
 nere ea est quae de caelo venies crescit imbrī. sed pro priore loco in loco in quo quasi ius arcedi conti-
 net genus est aqua pluuiā nocens: cuius generis forma: loci: vitio & manu nocens: quae altera iube-
 tur ab arbitrio coerceri: altera nō iubet. Comode etiā tractat hae argumentū quae ex genere sumit
 quā ex toto persequere partes hoc modo: Si dolus malus est quā aliud agit: aliud simulat enumerare
 licet quibus id modis fiat: deinde in eoz̄ aliquē id qd̄ arguas dolo malo factū includere: qd̄ genus ar-
 gumētū in primis firmū videri solet. Similitudo sequit quae late patet: sed oratorib⁹ & philosophis
 magis q̄ vobis: Et si em̄ omnes loci sūt omniū disputationū ad argumēta suppediāda: tñ aliis dispu-
 tationibus abundantiū occurrūt. aliis angustī: itaq̄ genera tibi nota sint. Vbi aut bis vtare quae
 ones ipse te admonebūt. Sūt em̄ similitudines quae ex pluribus collationi perueniūt: quo volūt: hoc
 modo. Si tutor fidē praestare debet: si socius si cui mandatis. si qui fiduciam accaperit: debet etiā pecu-
 rator. Hae ex pluribus perueniēs quo vult: appellat inductio quae graecae
 tur: quā plurimū est vsus in sermonibus Socrates. Alterū similitudinis genus collatione sumit: quā
 vna res vni: pari cōparat hoc modo quēadmodū si in vrbe de finibus cōtrouersia est: quia fines ma-
 gis agrorū videant esse q̄ vrbis finibus regēdis: addicere arbitriū nō possis. sic si aqua pluuiā in vrbe
 nocet: qm̄ res tota magis agrorū est: aquae pluuiā arcedere addicere nō possis arbitriū. Ex eodē similitu-
 dinis loco etiā exempla sumunt: vt Crassus i curiana causa exemplis plurimis vsus est: qui testamen-
 to si heredē instituisset: vt si filius natus esset in decē mētib⁹: iisq̄ mortuus priusq̄ in suā tutelā ve-
 nisset hae hereditatē obtinuisset. Quae cōmēratio explorā valuit: eaq̄ vos in respōdēdo vti multū so-
 letis: sed hoc modo Finge mācipio da: i nō potest. Nā iecirco id eius factū est qui accipit: aut neq̄ is
 qui mācipio dedit ob eā rē se vlla re obligauit. In hoc genere oratorib⁹ & philosophis cōcessū est: vt
 muti etiā loquant: vt mortui ab inferis excitē: vt aliquid qd̄ nullo modo fieri possit augēda rei gra-
 tia dicatur: aut minuenda: quae hyperbolae dicūt: & multa mirabilia alia: Sed latior est cāpus illoz̄: eis
 dē tamē ex locis vt ante dixi: & in maximis: & in minimis quaestionibus argumēta ducunt. Sequit
 similitudinē differētia rei maxime contraria superiori: sed est eiusdē dissimile: & simile inueniri: eius ge-
 neris hae sunt. Nō quemadmodū q̄ mulieri debeas rēte ipsi mulieri sine tutore auctore soluas: ita
 q̄ pupillo aut pupillo debeas rēte: possis eodē modo soluere. Deinceps locus ē qui a contrario di-
 cit. Cōtrariorū antē genera plura. vni eodē. quod in eodē genere plurimū differt sapiētia: stulticia.
 Eodē aut genere dicunt. quibus positus occurrūt tāq̄ e regione quadā cōtraria. vt celeritati tarditas:
 nō debilitas. ex quibus cōtrariis argumēta talia existūt. Si stulticia fugimus sapiētiaz sequamur. & bo-
 nitate si maliciā. hae quae ex eodē genere cōtraria sunt appellant diuersa. Sunt em̄ alia cōtraria quae pri-
 uantia licet appellamus latinā graecae appellant
 haberet si i praepositū nō fuisset. vt dignitas: indignitas: humanitas inhumanitas & cetera generis eius
 dē. Quorū tractatio est eadē quae superiorū quae aduersa dixi. Nā alia quoq̄ sunt cōtrariorū genera: ve-
 lut ea quae cū aliquo cōferunt. vt duplū simplū multa pauca: longū breue: maius min⁹. Sūt etiā valde cō-
 trariā alia quae appellant negantia ea
 graecae cōtraria aientibus. vt si hoc est: illud nō ē
 Quid em̄ opus exēplo est. tātum intelligat argumēto quarendo: cōtrariis oibus cōtraria nō conueni-
 re. Ab adiūctis aut posui a quidē exēplum paulo ante multa scilicet adiūgi quae suscipienda essent si
 statuissemus ex edicto praetoris fm̄ eas tabulas possessionē dari: quas instituisset: cui testamēti factio
 nulla esset. Sed locus hic magis ad cōiecturales causas quae versant in iudiciis valent: quā quarit. qd̄
 aut sit: aut euenerit: aut futurū sit: aut quid omnino fieri possit. Ac loci quidē ipsius forma talis est. Ad
 monet aut hic locus: vt quara quid ante rē: quid cū rē quid post rē euenerit: nihil hoc ad ius ad Cice-
 rone inquit Gallus noster: si quis ad eū quid tale rettulerat: vt de facto quareret. Tu tamē patiare:
 nullū a me artis institutū locū praeteriti: Ne si nihil nisi quod a te scribēdum putabis nimitū te amare vī

deare. Est igitur magna ex parte locus hic oratorius non modo. non iuriconsultorum. sed ne philosophorum quidem: Ante rem enim quaritur. que talia sunt apparatus colloquia locus institutum conuentionum. Cum re autem pedum crepitus strepitus hominum corporum umbre siquid eiusmodi. At post rem rubor. pallor titubatio. siqua alia signa conturbationis & conscientie. Præterea restinctus ignis. gladius cruentus. cæteraque que suspicionem facti possunt mouere. Deinceps est locus dialecticorum pro prius ex consequentibus & antecedentibus. & repugnantibus qui etiam ab adiunctis loge diuersus est. Nam coniuncta de quibus paulo ante dictum est non semper eueniunt consequentia autem semper. Ea enim dico consequentia que rem id coheret cum re necessario. & quicquid repugnat id eiusmodi est. ut coherere nunquam possit. Quam tripartite igitur distribuatur locus hic in consecutionem. antecedentem. repugnantiam reperiendi argumenti locus simplex est. tractandi triplex. Nam quid iterum est quum hoc sumpsit pecuniam numeratam mulieri deberi. cui sit omne argentum legatum. utrum hoc modo concludas argumentum. Si pecunia signata argentum est. legata est mulieri. Est autem pecunia signata argentum. legata igitur est. an illo modo si numerata pecunia non est legata. non est numerata pecunia argentum. est autem numerata pecunia argentum. legata igitur est. An illo modo non est legata pecunia argentum. & non est legata numerata pecunia. legatum autem argentum est legata igitur numerata pecunia est. Appellat autem dialectici eam conclusionem argumenti. in qua quum primum sumpsit consequitur id quod annexum est primum conclusionis modum. Quum id quod annexum est negaris. ut id quod annexum est negaris. & bis alia negatio rursus adiungitur. & ex his primum sumpsit. ut quod relinquitur tollendum sit. is tercius appellatur conclusionis modus. Ex hoc illa rhetorum ex contrariis conclusio. quæ ipsi appellat. non quæ omnis sententia proprio nomine dicitur. sed ut Homerus propter excellentiam comune poetarum nomen efficit apud grecos suum sic quum omnis sententia entymema dicatur. quia videtur ea quæ ex contrariis conficiatur acutissima sola proprie comune nomen possidet. Eius generis hæc sunt. hunc metuere. atque in metu non ponere. eam quam nihil accusas damnas bene quam meritam æstimas male mereri. id quod scis prædest. nihil id quod ne scis obest. Hoc differendi genus attingit omnino nostras quoque in respondendo disputationes. Sed philosophorum magis quibus est cum oratoribus illa expugnantibus sententiis communis conclusio. quæ a dialecticis tercius modus. a rhetoribus entymema nuncupatur. Reliqui dialecticorum modi plures sunt. qui ex distinctionibus constant. aut hoc aut illud. hoc autem non igitur illud. Itemque hoc aut illud. non autem hoc illud igitur. Quæ conclusiones iccirco rariæ sunt. quæ in distinctione plus uno esse non possunt. Atque ex his conclusionibus quas supra scripsi prior quartus posterior quintus a dialecticis modus appellatur. Deinde addunt coniunctionum negantiam sic non & hoc est & illud. hoc autem non igitur illud hic modus est sextus. septimus autem. non & hoc & illud non autem hoc igitur illud. Ex his modis conclusiones innumerabiles nascuntur. in quo est fere tota dialectica. sed ne hæc quidem quas exponimus ad hanc institutionem necessariæ. proximus est locus rerum efficientium quæ causæ appellantur. Deinde rerum effectarum ab efficientibus causis. Harum exempla. ut reliquorum locorum paulo ante posui. & quidem ex iure civili. sed hæc patent latius. Causarum igitur genera sunt. unum quod visua. id quod sub ea subiectum est certe efficit. ut ignis accedit. Alterum quod naturam efficiendi non habet. sed sine quo effici non possit. Ut si quis æs causam statuarum velit dicere. quod sine eo non possit effici. Huius generis causarum sine quo non efficiunt. alia sunt quæ quædam adhibent ad efficiendum. & quædam afferunt per se adiumenta. & si non necessaria. ut amor congressio causam attulerit. amor flagitio. Ex hoc genere causarum ex æternitate pendentiæ fatum a stoicis necitur. Atque ut earum causarum sine quibus effici non potest genera diuisi. sic etiam efficientium diuisi possunt. Sunt enim alie cause que plane efficiant nulla re adiuuante. alie que adiuuari velint. ut sapientia efficit sapientes sola. per se beatos efficiat. necne sola per se quæstio est. Quare quum in disputationem incidit causa efficiens aliquid necessario sine dubitatione licebit quod efficiat ab ea causa concludere. Quum autem erit talis causa. ut in ea non sit efficiendi necessitas. necessaria conclusio non sequitur. Atque illud quod genus causarum quod habeat vim efficiendi necessariam errorem afferere non ferre solet. hoc autem sine quo non efficiat sæpe conturbat. Non autem si sine parentibus filii esse non possunt propterea causa fuit in parentibus gignendi necessaria. Hoc igitur sine quo non fit ab eo. a quo certe diligenter est separandum. illud enim est tanquam vitina ne in nemore pelio cese securibus ad terram cecidissent abiegnæ trabes. nisi enim cecidissent abiegnæ ad terram trabes. ergo illa facta non esset. nec tamen fuit in his trabibus efficiendi vis necessaria. At quum in Aiæcis nauem chrispifulcans ignem fulmine iniecit. inflamat nauis necessario. Atque etiã est causarum dissilitudo quæ alie sunt. ut sine vlla appetitione animi. sine voluntate. sine opinione suã. quæ si opus efficiat. Velut oculus intereat quod ortum sit. Alie autem. aut voluntate efficiunt. aut bitu aut natura. aut arte. aut casu. Voluntate. ut tu quum hæc libellum legis. Perturbatone animi. ut si quis euentum horum temporum timeat. Habitu. ut facile & cito irascatur. Natura. ut vitium in dies crescat. Arte. ut bene pingat. Casu. ut prospere nauiget. Nihil horum sine causa nec quæque oino. sed huiusmodi cause non necessarie. Omnis autem causarum in alijs inest constantia. in alijs non inest. In natura & in arte constantia est. in ceteris nulla. Sed tamen earum causarum. quæ non sunt constantes. alie sunt perspicue. alie latent. Perspicue sunt quæ appetitionem animi. iudiciumque tangunt. Latet quæ subiecte sunt fortune. Quum enim nihil sine causa fiat: hoc ipsum fortune cunctus obsecra

ra causa latenter efficitur. etiam ea quae sunt partim sunt ignorata: partim voluntaria. Nam iacere telum
 voluntatis est. ferire quem nolueris fortune. ex quo aries ille subiicitur in vestris actionibus. si tellum ma-
 nu fugit magis quam fecit. Cadunt etiam in ignoracionem atque imprudentiam perturbationes animi
 tanquam sunt voluntaria. Obiurgacione enim & admonitione deiciuntur. tamen sunt tantos motus. ut ea quae
 voluntaria sunt. aut necessaria interdum. aut certe ignorata videantur. Toto igitur loco causas expli-
 cato ex earum differentia in magnis quidem causis. vel oratorum. vel proborum magna argumentorum suppe-
 dit copia. In vestris autem si non vberior. & fortasse subtilior. Priuata enim iudicia maximarum quidem
 rerum in iurisconsultorum mihi videntur esse prudentia. Nam & adsunt multum. & adhibentur in
 consilio. & patronis diligentibus ad eorum prudentiam confugientibus bastas ministrant. In omni-
 bus igitur his iudiciis. quibus ex fide bona est additum. vbi vero etiam. ut inter bonos bene agere oportet
 et. Imprimis in arbitrio rei uxoris in quo est quod eis melius acquiescere parati esse debent. Illi enim do-
 lum malum illi fidem bonam. illi aequum bonum. illi quid socium socio. Quid enim qui negocia aliena cu-
 stare oporteret. quid virum uxori. quid uxorem viro tradiderunt. Licet igitur diligenter cognitis ar-
 gumentorum locis. non modo oratoribus & probis. sed iuris etiam peritis. quoniam de consultationibus suis
 disputare. coniectus huic causae loco. Locus ille est qui efficitur ex causis. ut enim causa effectum indi-
 cat. sic quod effectum est quae fuerit causa demonstrat. hic locus suppeditare solet oratoribus & poe-
 tis. saepe etiam probis. sed bis qui ornati. & copiose loqui possunt. mirabilem copiam dicendi quam denunciant
 quid ex quaque re sit futurum. Causae enim cognitio cognitionem euentorum facit. reliquus est compa-
 tionis locus. cuius genus & exemplum supra positum est. ut caterorum nunc explicanda tractatio est. Co-
 paratur igitur omnia quae aut maiora. aut minora. aut paria dicuntur. In quibus expectatur haec nume-
 rus. species. vix. quaedam etiam ad res aliquas affectio. Numero sic comparabuntur. ut plura bona pau-
 cioribus bonis anteponantur. pauciora mala pluribus. diuturniora bona breuioribus. longe &
 late peruagata angustis. ex quibus plura bona praesententur quaeque plures mutantur & faciunt. Specie
 autem comparantur. quae propter se expectanda sunt bis quae propter aliud. & ut innata atque insita adsumptis &
 aduenticiis. integra contaminatis. iocunda minus iocundis. honesta ipsis etiam vtilibus. praediuina labo-
 riosis. necessaria non necessariis. sua alienis. rara vulgaribus. desiderabilia his quibus facile carere pos-
 sis. perfecta inchoatis. tota partibus. ratione vtilitatis rationis expertibus. voluntaria necessariis. animata in-
 animatis. naturalia non naturalibus. artificiosa non artificiosis. Vis autem in comparatione sic cernitur. effi-
 ciens causa grauior quam non efficiens. quae se ipsis contenta sunt meliora quam quae egent aliis. quae in
 nostra quam quae in aliorum potestate sunt. stabilia incertis. quae eripi non possunt bis quae possunt. Affectio
 autem ad res aliquas. est huiusmodi principium comoda maiora quam reliquorum. itemque quae iocundiora. quam
 pluribus probata. quae ab optimo quoque laudata. Atque ut haec in comparatione meliora. sic deteriora quam
 bis contraria. Parium autem comparatio. nec elationem habeat. nec summisionem. est enim equalis.
 Multa autem sunt quae aequalitate ipsa comparantur. quae ita fere concluduntur. Si consilio iuuare ciues &
 auxilio aequa in laude ponenda est. Pari gloria debent esse qui consulunt. & qui defendunt. Ad quod
 primum est quod sequitur. igitur perfecta est omnis argumentorum inueniendorum praecipio. ut quoniam profe-
 cto sit a diffinitione. a petitione. a notatione. a coniugatis. a genere. a formis. a similitudine. a differentia
 a contrariis. ab aduersis. ab antecedentibus. a consequentibus. a repugnantibus. a causis. ab effectibus.
 a comparatione maiorum. minorum. parium. Nulla praeterea sedes argumenti querenda sit. Sed quo
 niam ita a principio diuisum. ut alios locos dicerem. coeipo de quo ambigitur habere de. quibus satis di-
 ctum est. alios assumi extrinsecus. de his. pauca dicamus. Et si ea nihil omnino ad vestras. disputatores perti-
 nent. sed tamen totam rem efficiamus quoniam quidem coepimus. Neque enim tuis es quem nihil nisi ius civile dele-
 ctet. Et quoniam ad te haec ita scribuntur. ut etiam in aliorum manus sint vetera deorum opera. ut quae plurimum bis quos
 recta studia delectant prodesse possimus. Haec ergo argumentatio que dicitur artis expertis in testimo-
 nio posita est. Testimonium autem nunc dicimus omne quod ab aliqua re externa sumitur ad facien-
 dam fidem. Persona autem non qualiscumque est testimonii pondus habet. Ad faciendam enim fidem auctoritas
 queritur. Sed auctoritatem. aut natura. aut tempus affert. Nature auctoritas in virtute inest maxime. In
 tempore autem multa sunt. quae afferant auctoritatem. ingenium. etas. opes. fortuna. ars. versus. necessitas. concursio
 etiam nunc rerum fortuitarum. Nam & ingeniosos & opulentos. & etatis spacio probatos dignos quibus
 credat putant. Non recte fortasse sed vulgi opinio mutari vis potest. ad eamque omnia dirigunt. & quae iudicant
 & quae existimant. Qui. n. bis rebus (quas dixi) excellunt ipsi virtute videtur excellere. Sed reliqua quoque
 rebus quas modo enumeravi. quaeque in his nulla species virtutis est tamen interdum confirmat fides. si versus. aut
 ars quaedam adhibetur. Magna. n. est vis. ad persuadendum scientie. aut versus. Plerumque enim creditur bis qui
 experti sunt. facit etiam necessitas fidem. que tamen a corpibus. tamen ab animis nascitur. Nam & verberibus
 & tormentis significati. que dicunt ea videtur veritas ipsa dicere. & que a perturbationibus animi dolo-
 re. cupiditate irarundia. metu. quia necessitatis vim habet. afferunt auctoritatem & fidem. cuius gene-
 ris etiam illa sunt. ex quibus nonnullae vix inueniuntur. pueritia. somnus. imprudentia. vinolentia. insania. Nam &
 per vim saepe iudicauerunt aliquid quod pertinet ignari. & per somnum. vinum. insaniam multa saepe patefacta sunt.
 Multi etiam in res odiosas imprudenter inciderunt. ut Scalerio nup accidit. quae ea locutus es bonis viris
 subasculatibus pariete interposito. quibus patefactis in iudicium. platis rei capitalis iure dantur. huic
 sile quidam de lacedemonio pausania accepimus. Concursio etiam fortuitoque talis est. ut si interuentum est

casu quā aut agere aliquid quod proferendū non esset aut dicere. In hoc genere etiā illa in Palame de e coiecta suspitionū pditiois multitudo. Quod genus refutare interdū veritas vix potest. Huius etiā & generis fama vulgi quādam multitudinis testimoniu. Quae aut virtute fidē faciūt ea bipartita sunt ex quibus alterū natura valet: alterū industria. Deorū em virtus natura excellit. hominū aut industria diuina hęc se re sunt testimonia. primū orōnis. Oracula em ex coipso appellata sunt: quod est in iis deorū orō deinde reorū in quibus sunt quasi quaedā opera diuina. Primū ipse mundus eiusque oīs ordo & ornatus: deinceps aeris volatus autū atque cātus: deinde eiusdem aeris sonitus & ardores multarūque reorū in terra portenta: atque etiā pexta inuēta p̄sensio. A dormientibus quoque multa significata visis: quibus ex locis sumi interdū solet ad fidē faciendā testimonia deorū. In homine virtutis opinio valet plurimū. Opinio autē est non modo eos virtutē habere qui habēt. sed eos etiā qui habere videant. Itaque quos ingenio: quos studio: quos doctrina pditos videt: quosque vitā cōstantē & pbatā: ut Catonis: Laelii: Scipionis: aliorūque plurimū videtur eis esse quales se ipsi velint. Nō solū eos censent tales esse qui in honoribus populi reorū pu. versant: sed et oratores & philosophos & poetas & historicos: ex quorū & dictis & scriptis saepe auctoritas petitur ad faciendā fidē. Expositis oibus argumētandi locis: illud primū intelligendū est: nec vllā esse dispositionē in qua nō aliquis locus incurrat. nec fere oēs locos incidere in oēm quæstionē: sed quibusdam quæstionibus alios: quibusdā alios esse aptiores locos. Quæstionū duo sunt genera: alterū infinitū: alterū definitū. Definitū est quod bypotbesin græci: nos causā. Infinitū quod thesin illi appellant nos propositū possumus nominare. Causa certis personis: locis: temporibus: actionibus: negotiis cernitur: aut in oibus: aut in plerisque eorū. Propositū autē in aliquo eorū: aut in pluribus: nec tamē in maximis. Itaque propositū est pars cause si quæstio eorū: aliqua de re est: quibus causæ cōtinent: aut vna. aut pluribus: aut non nūquam oibus. Quæstionū autē quæcūque de re sint duo sunt genera: vnum cognitionis: alterū actionis. Cognitionis sunt hęc quarū finis est sciētia: ut si quærat: natura ne ius profecto sit: an ab aliqua quasi cōtradictōe hominū & pactione: Actiones autē huiusmodi exempla sunt: sit ne sapientis ad rep. accedere: Cognitionis quæstiones tripartitæ sunt: quā an sit: aut quid sit: aut quale sit quæritur. Horū primū cōiectura: secundū diffinitione: tertiū iuris & iniuriæ diffinitione explicat. Cōiectura ratio in quatuor partes distributa est. Quarū est vna quā quærit: sit ne aliquid. Altera vnde ortū sit. Tercia quæ id causa effecerit. Quarta in quod de mutatione rei quærit: sit nec ne: ut quidnā honestū sit: & quid æquū. Reuera an hęc tantū in opinione sint. Vnde aut sit ortū: ut quā quærit natura an doctrina possit effici virtus. Causa aut efficiēs sic. ut quā quærit. quibus rebus eloquētia efficiat. De cōmutatione autē sic: possit ne eloquētia cōmutatione aliqua in infatā cōverti: Quā aut quid sit quærit: notio explicanda est & proprietates & diuisio & partitio. Hęc em sunt diffinitioni attributa: Additur etiā descriptio: quā gracivo cat. Notio sic quæritur. Sit ne id æquū quod ei qui plus potest vtile est. Proprietates sic: In homine ne solū cadat: an etiā in beluas egritudo: Diuisio: & eodē modo partitio si. Tria ne genera bonorū sint: Descriptio: quælis sit avarus: qualis assentator: exterarūque eiusdem generis in quibus natura: & vita describit. Quā aut quærit quale quid sit: aut simpliciter quæritur aut coparate. Simpliciter expetēda ne sit gloria. Coparate pponēda ne sit diuitiū gloria. Simpliciter tria genera sunt: de expetēdo fugiēdoque: de æquo & iniquo tēdo & fugiēdo huiusmodi. Si expetēda diuitiā: si fugiēda paupertas. De æquo & iniquo: æquū ne sit vlscisci a quo cūque iniuriā acceperis: De honesto & turpi. honestū ne sit p̄ patria mori. Ex altero aut gene re quod erat bipartitū. vnum est de eodē & alio: ut si quærat quid inter amicū interficere & assentatorē: regem & tyrannū: alterū de maiore & minore: ut si quærat: eloquētia ne pluris sit: an iuris ciuiliis sciētia: De cognitionis quæstionibus hactenus. Actionis quæstiones reliquæ sunt. quarū duo sunt generavnum ad officii alterū ad motū animi vel gignendū vel sedandū: planeue tollendū. Ad officii sic quum quærit: suscipiēdi ne sunt liberi: Ad mouēdos animos: quā sunt cōbortatiōes ad defendēdā rempub. ad gloriā & ad laudē. Quo ex genere quærelæ incitatiōes: miseratiōesque flebiles. Rursusque orō tū iracundi am restringēs: tū metū eripies: tum exultantē latitiā cōprimens: tū egritudinē abstergens: hęc quum in propositis quæstionibus genera sint eadē in causas trāsferunt. Loci aut qui ad quasque quæstiones accommodati sunt: deinceps sunt vidēdi. Oēs quidē illi (quos supra diximus) ad plerasque sūt: sed alii ad alias (ut dixi) aptiores. Ad coniecturā igitur maxime apta: quæ ex causis: quæ ex effectis: quæ ex cōiectis sumi p̄nt. Ad diffinitionē aut pertinet ratio & sciētia diffiniēdi. Atque huius generi finitū est illud quod appellari de eodē & altero diximus: quod genus forma quædam diffinitionis est. Si em quærat idē ne pertinacia & perseuerātia diffinitionibus iudicandum est. Loci aut cōuenient in eius generis quæstionem: cōsequētes antecedentes: repugnātes adiūctis etiā duobus bis qui sumuntur ex causis & effectis. Nā & hanc illa sequit: hanc aut non sequit: aut si hanc res illa antecedit: hanc nō antecedit: aut si hanc repugnat: illi nō repugnat: aut si hanc rei: hanc illius alia causa est: aut si ex alio hoc: ex alio illud effectū est: ex quouis horū id de quo quærit: idē ne an aliud sit inueniri potest. Ad tertiū genus quæstionis in quo quale sit quærit: in cōparatiōe ea cadunt quæ paulo ante in cōparatiōis loco enumerata sunt: In illud autē genus in quo de expetēdo fugiēdoque quærit: adhibent ea quæ sunt: aut animi aut corporis: aut externa cōmoda vel incōmoda. Itaque quum de honesto turpique quæritur: ad animi bona vel mala oīs dirigenda est oratio. Quā aut de æquo & iniquo differit: æquitatis loci colligunt: bipartitū aut cernunt bipartito natura & instituto. Natura ptes habet duas: tuitionē sui: & vlscendi vim. Institutio aut æquitatis tripartita est: vna par legitima est: altera cōueniēs: tertia moris vetustate firmata. Atque et

rursus æquitatis tripartita dicitur esse: vna ad superos deos: altera ad manes: tertia ad homines perti-
nere: prima pietas: secunda sanctitas: tertia iusticia aut æq̄tas nominatur. De proposito satis multa: de
inceps de causis pauciora dicenda sunt. Pluraq̄ enim sunt ei cum proposito communia. Tria sunt
genera causarum iudicij: deliberationis: laudationis: quarum fines ipsi declarant quibus vtendū lo-
cis sit. Nam iudicij finis est ius ex quo etiam nomen. Iuris autem partes tunc expositæ quum æqui-
tatis. Deliberandi finis utilitas cuius sunt hæc partes quæ modo expositæ rerū expetundarum. Lau-
dationis finis honestas: de qua item est antedictum. Sed definite quæstiones a suis quoq̄ locis qua-
si proprijs instituuntur in accusatione defensionemq̄ partitæ in quibus existit genera: vt accusator
personam arguat facti: defensor aliquid opponat: aut non esse factum aut si sit factum: aliud eius facti
nomen est: aut iure esse factum. Itaq̄ aut iudicialis: aut coniecturalis prima appellatur: diffinitiuæ alte-
ra: tertia quamuis molestum nomen hoc sit: iudicialis vocatur. Harum causarum propria argumen-
ta ex his sumpta locis quos exposuimus in præceptis oratorijs explicata sunt. Refutatio autem accusa-
tionis in qua est depulsio criminis græce dicitur latine appellatur status: in quo primū
existit: quasi ad repugnandum congressa defensio. Atq̄ etiā in deliberationibus & laudationibus u-
dem existunt status. Nam & negantur sepe futura quæ ab aliquo in sententiā dicta sunt fore. Si aut om-
nino fieri non possint: aut sine summa difficultate non possunt: in qua argumētatione status coniectu-
ralis existit. At quum aliquid de bonestate: utilitate: æquitate differitur: deq̄ his rebus quæ bis sūt cō-
trarie incurrunt status: aut iuris aut nominis. Quod idem contingit in laudationibus. Nam aut nega-
ri potest id factum esse quod laudetur: aut non eo nomine efficiendum quo laudator affecterit: aut om-
nino non esse laudabile: quod nō recte nō iure factum sit: quibus omnibus generibus vñs est nimis i-
prudenter Cæsar contra Catonē meum. Sed quæ ex statu contentio efficitur ea græci vo-
cant: mibi placet id: qm̄ quidē ad te scribo qua de re agitur vocari. Quibus autē hoc qua de re agit cō-
tinetur ea continentia vocantur: quasi firmamēta defensionis: quibus sublatis defensio nulla sit. Sed qm̄
lege firmiter in controuersijs disceptandis esse nihil debet: danda est opera vt legē adiutricem & testem
adhibeamus. In qua re alij status existit noui qui appellatur legitimæ disceptationes. Tū em̄ defendē-
tes sententiæ accipi possunt. Tum opponit scripto voluntas scriptoris: vt quaratur: verba ne pl⁹ an-
non id legē dicere: quod aduersarius velit. Id autē contingit quū scriptum ambigū est: aut duæ disse-
rentes sententiæ accipi possunt. Tum opponit scripto voluntas scriptoris: vt quaratur: verba ne pl⁹ an-
facere possunt: ambigū: discrepantia scripti & voluntatis scriptura contraria. Iā hoc perspicuū est non ma-
gis in legibus quā in testamentis: in stipulationibus: in reliquijs quæ ex scripto agunt posse cōtrouer-
sias easde existere horum tractationes in alijs libris explicant. Nec solū perpetuæ actiones: sed etiā par-
tes orationis iisdē locis adiuuant: partim proprijs: partim cōmunijs vt in principijs quibus vt bent
uoli: vt doctiles: vt attentis sint qui audiant efficiendū est proprijs locis. Itēq̄ narratiōes vt ad suos fines
spectēt. i. vt plane sint: vt breues & euidentes: vt credibiles: vt morate: vt cū dignitate: quæ quāq̄ in to-
ta oratione esse debeat: magis tamen sunt propria narrādi. Quæ aut sequit narrationem: fides: ea qm̄ p
suadendo efficitur: qui ad persuadendum loci maxime valeant dictū est in his: in quibus de omni ratio-
ne diximus discendi: Peroratio autē & alia quædā habeat: & maxime amplificationē. Cuius effect⁹ hic
debet esse: vt aut perturbentur animi: aut trāquillēt: & si ita iam effecti sunt ante vt augeat eorū motus
aut sedet oratio. Huic generi in quo & misericordia & iracundia & odiū & inuidia: & ceteræ animi affe-
ctiōnes pturbant: præcepta suppeditant alijs libris quos poteris mecū legere quū voles. Ad id autē qd
teuelle senserā cumulate satisfactū esse debet voluntati tuæ. Nā ne preterire aliquid quod ad argumen-
tū in omni ratione reperiendū pertineret: plura q̄ a te desiderata erāt: sum cōplexus: feci q̄ quod sape li-
berales venditores solēt: vt quū ædes fundūue vēdiderint: ratis: casis: receptis: cōcedant tamē aliqd
emptori quod ornandi causa apte & loco suo positum esse videatur: Sic tibi nos ad id quod quasi mā-
cipio dare debuimus: ornamenta quædam voluimus non debita accedere.

Marcus Tullius Ciceronis Topica finit.

Marcus Tullius Ciceronis Partitionum liber Ciceronis cum Cicerone filio: Dialogos.

TVDEO mi pater latine ex te audire ea: que mibi tu de ratione dicendi græce tradi disti.
Si modo tibi est ocium & si vis. M. an est mibi Cicero quod ego malim q̄ te q̄ doctissimus
esse: Otium autem primū est & summū: qm̄ aliquando Roma excūdi potestas data est: de
inde ista tua studia maximis occupationibus meis anteferrem libenter. C. vis ne igitur vt
tu me græce soles ordine interrogare sic ego te vicissim eisdem de rebus latine interrogē
M sane si placet. Sic em̄ & ego te meminisse intelligā quæ accepisti: & tu ordine audies quæ requires
C quot in partes distribuenda est omnis doctrina dicendi. M. In tris. C. cedo quas. M. Primū in ipsā
vim oratoris: deinde in oratiōem: tum in quæstionē. C. In quo est ipsa vis. M. In rebus & verbis. Sed
& res & verba inuenienda sunt & collocanda. Proprie autem in rebus inuenire: in verbi eloqui dici-
tur. Collocare autem & si est commune: tamen ad inueniendum refertur vox: motus: vultus atq̄ om-
nis actio eloquendi comes est: earumq̄ omnium rerum custos est memoria. C. Quid orationis: quot
sunt partes. M. Quatuor: earum duæ valent ad rem docendam: narratio & confirmatio: ad impellen-
dos animos dux: principium & peroratio. C. Quid quæstio: quasnam habet partes. M. Infinitā quæ
consultationem appello: & definitam: quam controuersiam nomino.